

Světová válka, meziválečná krize, Druhá světová válka

Evropa ve světové ekonomice

2022

Cesta ke světové válce

Poslední třetina **19st.**:

- **GB demokratizace** – občanská demokracie; orientace **na mimo-E trhy**, akceptování diskriminace na kontinentě; **FT** politika je **benevolentní** hegemonie;
- **FRA** využívá **GB** trhu, **kontinentálního trhu** a buduje **impérium**;
- **BEL, NED, SWI** a **SCAN** se **adaptují** a specializují dle **CA**;
- **RUS** – **industrializace** (vnitřní limity), expanze do **střední Asie a Kavkazu**, na úkor Osmanů;

Přesto **fatální konflikt(!)**

- Stará **linie východ** (silní pozemkoví vlastníci a industrializace) - **západ** (občanské průmyslové státy);
- **Německá industrializace (junkeři)** pro-aktivní zahraniční politika, tradice **kolonizace Slovanů** (Prusko – Rusko); stojí na straně **konzervativních** a monarchických sil; budování **zámořského impéria + flotila**;

Systém aliancí od 1815:

- **Svatá aliance** (PRU, RUS, RAK proti **konstitucionalismu**),
- **1873 Spolek tří císařů** (Bismarckova **snaha izolovat FRA**), spor R-U a RUS (o Balkán) – **1879 GER + R-U (ITA 1882)**;
- **Bismarck** – úsilí udržet **RUS jako spojence** (FRA – revize **Alsaska a Lotrinska**), hrozba **války na dvou frontách**; 1887 **smlouva s RUS**;
- 1888 **Vilém II. (odstoupení Bismarcka 1890)** a **odmítnutí** potvrzení smlouvy s **RUS**;
- **1892 spojenectví FRA s RUS** a **1904 Srdečná dohoda** GB a FRA; **1907 dohoda GB s RUS (Trojdohoda)**;
- GER – **krajně nevýhodná** pozice (junkeři a RUS, budování flotily a GB);

Rak.-Uhersko – tradiční mocenská politika na **Balkáně**:

- **anexe Bosny** 1909 a dvě balkánské války, **atentát** na F. Ferdinanda 6/1914, nepřijatelné **ultimátum Srbsku** (snaha vyřešit panslov. a RUS vliv na Balkáně)... **výhodná situace** (GER);
- částečná **mobilizace** RUS – mobilizace GER, FRA;

GER: organizační procesy a **doktrína**:

- **FRA** chce **válku** – **RUS mobilizace** je hrozba (**dvě fronty**), nutné **porazit FRA** a **pak** pomalejší **RUS**; GER mobilizace kopírovaná FRA...;
- **GB** požadavek **neutrality BEL** – vyhlášení války GER;
- Kombinace strategických chyb a taktických úspěchů GER – **fronta BEL-SWI**;
- na straně **centrálních velmocí** Osmani, na straně dohody Itálie (fronta **západní, východní, balkánská, blízkovýchodní a italská**);

La Tache Noire by Albert Bettannier, painted in 1887 depicting French students being taught about the lost provinces of Alsace-Lorraine, taken by Germany in 1871

Světová válka (světová ekonomika)

- **GER** námořnictvo zničeno mimo E, v E **k ničemu** (Jutsko, vzpoura v Kielu); **GB** efektivní **blokáda** (znemožnění **zásobování** potravinami a surovinami);
- **Národní státy** ve 20.st – **půjčky** na platby do zahraničí, **doma mobilizace** všech **zdrojů** (síla vlády + **nacionalismus** a **patriotismus**);
- **GB blokáda – hladomory v GER**; pokus o vyhladovění GB **ponorkovou válkou**:
 - nutné útoky na **neutrální lodě – US**;
 - 1917 **neomezená** ponorková válka (1250 GB a celkem 2600 lodí v 1917; během války **5000 lodí**);
 - GB zavedla přiděly až **na konci války** (a jen na maso); chráněné **konvoje**;
- **Podzim 1917** zhroucení **RUS** armády – **příměří**; **jarní ofenziva GER 1918 - FRA** a **GB + US** kontingent (CAN, AUS) – **zastavena** a finální protiútok;
- **Revoluce** v GER (útěk císaře), v listopadu **příměří**:
 - GER **řádné stažení** vojsk (porážka - **dýka v zádech**);
- **Přímé škody**:
 - **8 mil.** zabitých vojáků (**GER** 1,77mil; **AHE** 1,2 mil; **RUS** 1,7 mil; **FRA** 1,36mil; **ITA** 460 a **US** 126tis.), 7 mil. mrzáků;
 - **hladomor** v RUS 5-10mil. a 50mil španělská **chřipka**;
 - **UK** 7,165 mil. (705 tis.) + za **GB impérium** 1,5mil Indů a barevných (65k mrtvých), 650k CAN (57k) a 400k AUS (62k), NZ (18k); forged...

"All the News That's
Fit to Print."

The New York Times.

EXTRA
5:30 A. M.

VOL. LXIV...NO. 20,922.

NEW YORK, SATURDAY, MAY 8, 1915.—TWENTY-FOUR PAGES.

ONE CENT
In Greater New York, Jersey City and Newark, 10 CENTS. Elsewhere, 15 CENTS.

LUSITANIA SUNK BY A SUBMARINE, PROBABLY 1,260 DEAD; TWICE TORPEDOED OFF IRISH COAST; SINKS IN 15 MINUTES; CAPT. TURNER SAVED, FROHMAN AND VANDERBILT MISSING; WASHINGTON BELIEVES THAT A GRAVE CRISIS IS AT HAND

SHOCKS THE PRESIDENT

Washington Deeply Stirred by the Loss of American Lives.

BULLETINS AT WHITE HOUSE

Wilson Reads Them Closely, but is Silent on the Nation's Course.

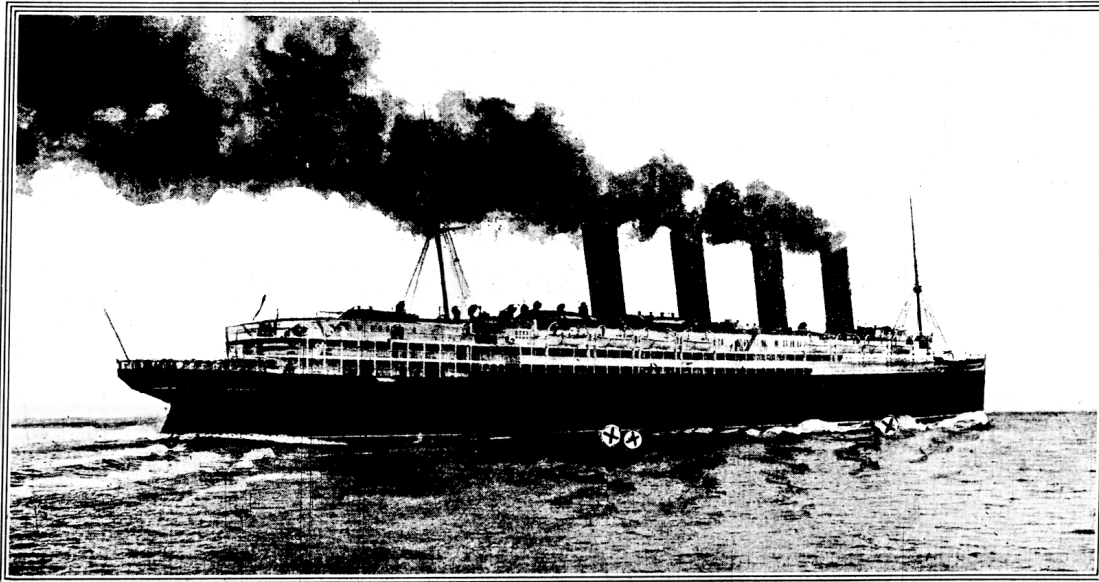
HINTS OF CONGRESS CALL

Loss of Lusitania Recalls Firm Tone of Our First Warning to Germany.

CAPITAL FULL OF RUMORS

Reports That Liner Was to be Sunk Were Heard Before Actual News Came.

Special to The New York Times.
WASHINGTON, May 7. — Never since that April day, three years ago, when word came that the Titanic had gone down, has Washington been so stirred as it is tonight over the sinking of the Lusitania. The early reports told that there had been no loss of life, but the relief that these advices caused gave way to the greatest concern late this evening when it became known that there had been many

The Lost Cunard Steamship Lusitania
X Where the First Torpedo Struck. XX Where the Second Torpedo Struck

SOME DEAD TAKEN ASHORE

Several Hundred Survivors at Queenstown and Kinsale.

STEWARDELLS OF DISASTER

One Torpedo Crashes Into the Doomed Liner's Bow. Another Into the Engine Room.

SHIP LISTS OVER TO PORT

Makes It Impossible to Lower Many Boats. So Hundreds Must Have Gone Down.

ATTACKED IN BROAD DAY

Passengers at Luncheon—Warning Had Been Given by Germans Before the Ship Left New York.

Only 650 Were Saved, Few Cabin Passengers

QUEENSTOWN, Saturday, May 8, 4:28 A. M.—Survivors of the Lusitania who have arrived here estimate that only about 650 of those aboard the steamer

CLASS OF SERVICE DESIRED

Fast Day Message

Day Letter

Night Message

Night Letter

Patrons should mark an X opposite the class of service desired; OTHERWISE THE TELEGRAM WILL BE TRANSMITTED AS A FAST DAY MESSAGE.

WESTERN UNION

TELEGRAM

NEWCOMB CARLTON, PRESIDENT

RECEIVED No. **5380**

Time Filed

via Galveston

JAN 19 1917

Send the following telegram, subject to the terms on back hereof, which are hereby agreed to

GERMAN LEGATION
MEXICO CITY

130	13042	13401	8501	115	3528	416	17214	6491	11310
18147	18222	21560	10247	11518	23677	13605	3494	14936	
98092	5905	11311	10392	10371	0302	21290	5161	39695	
23571	17504	11269	18276	18101	0317	0228	17694	4473	
23284	22200	19452	21589	67893	5569	13918	8958	12137	
1333	4725	4458	5905	17166	13851	4458	17149	14471	6706
13850	12224	6929	14991	7382	15857	67893	14218	36477	
5870	17553	67893	5870	5454	18102	15217	22801	17138	
21001	17388	7446	23638	18222	6719	14331	15021	23845	
3156	23552	22096	21604	4797	9497	22464	20855	4377	
23610	18140	22260	5905	13347	20420	39689	13732	20667	
6929	5275	18507	52262	1340	22049	13339	11265	22295	
10439	14814	4178	6992	8784	7632	7357	6926	52262	11267
21100	21272	9346	9559	22464	15874	18502	18500	15857	
2188	5376	7381	98092	16127	13486	9350	9220	76036	14219
5144	2831	17920	11347	17142	11264	7667	7762	15099	9110
10482	97556	3569	3670						

BEPNSTOPFF.

Charge German Embassy.

	Austria-Hungary (bill.)		France (mill.)		Germany (bill.)		Russia (mill.)		UK (mill.)	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
1913	3,51	2,99	8,421	6,880	10,751	10,097	1,374	1,520	659,1	525,2
1914	2,98	2,24	6,402	4,869	8,500	7,400	1,098	956	601,1	430,7
1915	3,85	1,43	11,036	3,937	7,100	3,100	1,139	402	752,8	384,9
1916	6,09	1,63	20,640	6,214	8,400	3,800	2,451	577	850,9	506,3
1917	5,08	1,81	27,554	6,013	7,100	3,500	2,317	464	994,5	527,1
1918	3,79	1,64	22,306	4,723	7,100	4,700			1,285,3	501,4
1919			35,799	11,880					1,461,5	798,6

	Argentina		Australia		Canada		South Africa		US	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
1913	1,128	1,180	72,5	76,8	619	455	40	28	1,854	2,538
1914	733	916			456	461	34	18	1,924	2,420
1915	694	1,323	58,2	57,9	508	779	30	15	1,703	2,820
1916	832	1,302	70,0	64,1	846	1,179	38	24	2,424	5,554
1917	864	1,250	69,1	86,3	964	1,586	34	29	3,005	6,318
1918	1,138	1,822	55,3	75,1	920	1,269	47	51	3,993	8,159
1919	1,490	2,343	86,3	107,0	941	1,290	47	51	3,993	8,159

	India		Japan		China		Indochina		Indonesia	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
1913	2,022	2,574	795	716	888	628	306	645	464	671
1914	1,550	1,907	671	671	887	555	266	332	412	674
1915	1,487	2,082	636	793	708	653	224	345	390	770
1916	1,710	2,570	879	1,234	805	751	335	391	419	895
1917	1,774	2,572	1,201	1,752	856	721	374	430	385	778
1918	2,018	2,690	1,902	2,159	865	757	363	455	556	676
1919	2,371	3,503	2,501	2,379	1,008	983	751	1,051	740	2,146

Strukturální změny

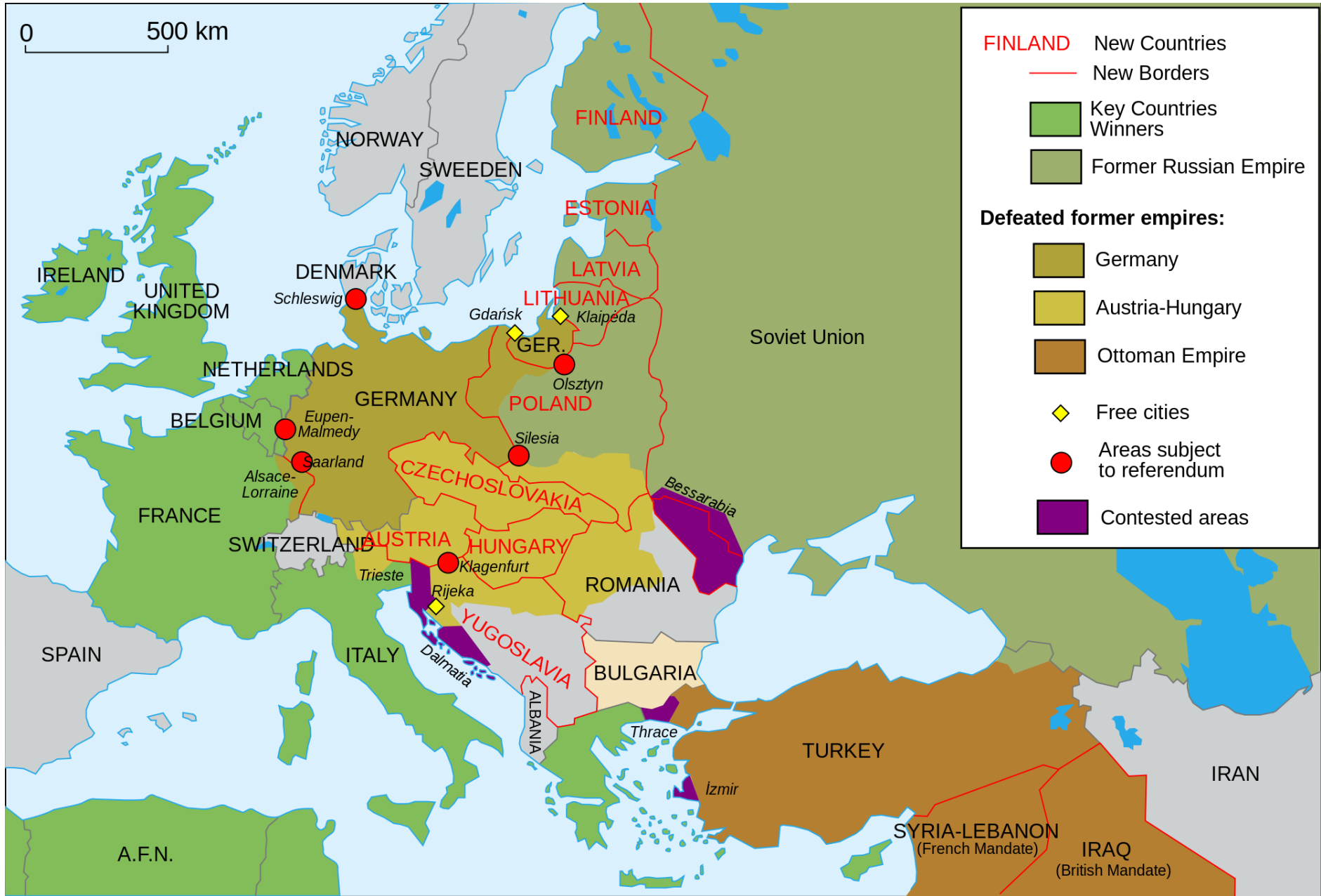
- Posílení **centrální kontroly vlád** – růst **vládních výdajů** (tab.)
- **UK** – změna **FT** pozice:
 - 33% clo na **luxus** (protekce), z. o **ochraně klíčových odvětví** 1919 a opatření na **ochranu ohrožených odvětví** 1921;
- **Pokles E exportu** během války (nárůst **dovozů** – **půjčky** od US);
 - pokles **exp. GB** z **20,1%** HDP na **12,9%** (**FRA** 13,7->8,9%), **GER** pokles obojího;
 - **US** +150% exportu, **CAN** +250%, **JAP** +300%;
- **Politické změny**: rozšiřování **volebního práva**, **masové strany**, **odbory** – není flexibilita když je nutné přizpůsobení...
- **Oslabení E pozice**: podíl na **IT** z **59%** 1913 na **48%** 1920;
- **US** z **exportéra komodit** na **producenta** a exportéra **INDU** (prům. výroba během války **+50%**, **CAN** +100%);
- **Výpadek E exportů** – změna **logiky obchodu** 19st. (indu <->agri+suroviny); **US a JAP zásobují** prům. zbožím tradiční **E exportní trhy**;
- Start průmyslu i v **Indii** (+100%, Tata) a v **Číně** (+200%); **ISI** v **LATAM** (nekonkurenceschopnost substitučního zboží – i tak ztráta E trhů);
- Negativní dopady **externích šoků**:
 - **poptávka po potravinách a surovinách** během války **vzrostla** (-50% osevu pšenice v GER a FRA) i v tradičních exportních zemích (RUS, POL, UHE);
 - Mimo E růst výměry pšenice o 15%, **export US** +300% **pšenice** (1000% **maso**); v US **úvěry** – jasně exportní charakter AGRI;
 - zrcadlově problém **nevyužitých prům. kapacit** v E (pokles **vládní poptávky**, zvýšená **konkurence** + **uzavírání** tradičních exportních trhů);

Celkové vládní výdaje jako podíl domácího produktu (procenta, běžné ceny)

	1913	1938	1950
Francie	8,9	23,2	27,6
Německo	17,7	42,4	30,4
Nizozemí	8,2	21,7	26,8
Británie	13,3	28,8	34,2
Spojené státy	8,0	19,8	21,4
Japonsko	14,2	30,3	19,8

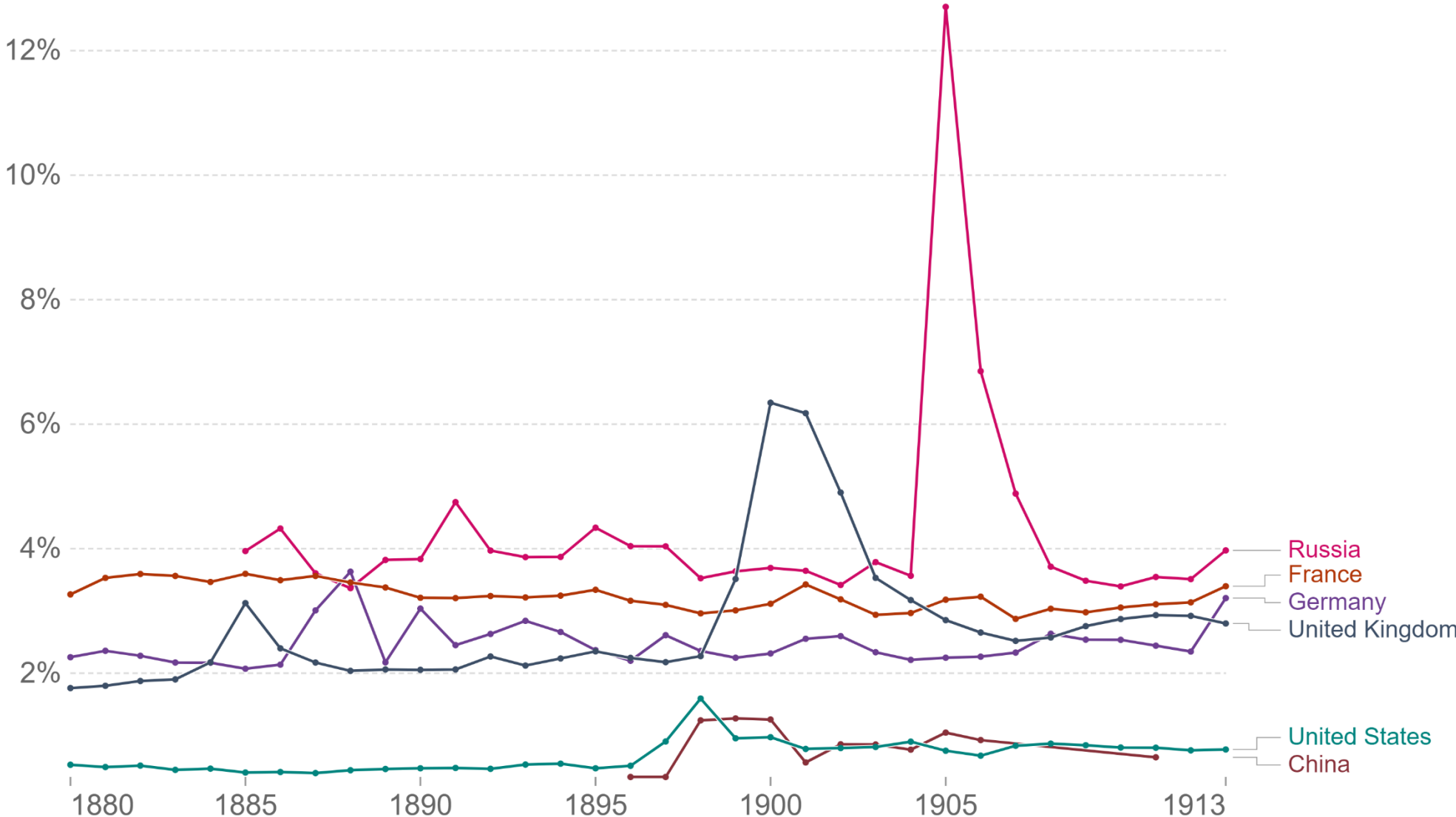
Versailský systém

- Zánik R-U (**nové** problematické **státy**), **Pobaltí** a **FIN**, **Irsko**; nové obchodní **bariéry**, **slabé státy**, **nacionalismus**, **dluhy**; **SSSR** stažení do **autarkie**;
- **Společnost národů**:
 - **úspěchy** (Alandy, Slezsko, Memel, Hatay, Mosul, Sársko...);
 - **problémy**: vystoupení **GER** (Hitler), **Itálie** (Etiopie); **JAP** (Mandžukao); **SSSR** (Finsko);
- **Válka** na zač.20st. „normální“ – jazyk smlouvy (čl. 231) **diktát vítězů**;
 - **GER**: ztráta 13% území, 10% populace (+15% mužské prac. síly padlo), 75% rudy, 25% uhlí; kolonie ztraceny, investice zkonfiskovány;
 - **reparace** 33mld. USD – 200% HDP; obsazení **Porýní** 1923-1925 (uhlí); **inflace** (1914-1923 1:4,2 RM na 4,2 tril. RM);
 - HDP GER 1923 je **50% 1913** – US půjčky;
- **Dluhy** – **US** trvají na **splacení 12 mld. USD** od FRA, GB, BEL – přes **reparace** – recyklace...
- Univerzální **opuštění FT**: **FRA** 4x zvyšuje **cla**; **kvóty** v **SVE**; **asijské země** mají **autonomii** TP (růst cel);
- **US**: **Fordney-McCumber 1922**, pokles **cen obilí** 1925, **Smoot-Hawley 1930** (20tis. položek) – US již tak významné, že **dopad** na SE;
- **Cla** na **potraviny 1931**: 53% FRA, 60% AUT, 75% Jugo, 80% ČS, GER, SPA, 100% BEL, POL (Tab.);
- **Směnné relace proti exportérům komodit** – **půjčky**; od **1928 klesá objem půjček** a **neřešitelné** problémy (omezení dovozu, posílení vývozu – devalvace);
- **Omezena migrace** – imigrační zákon **1924 US** (vyloučení Asiatů a Židů);
- Rozpad **zlatého standardu** GB 1931; US 1933 a 70% devalvace;

Military expenditure as a share of GDP, 1880 to 1913

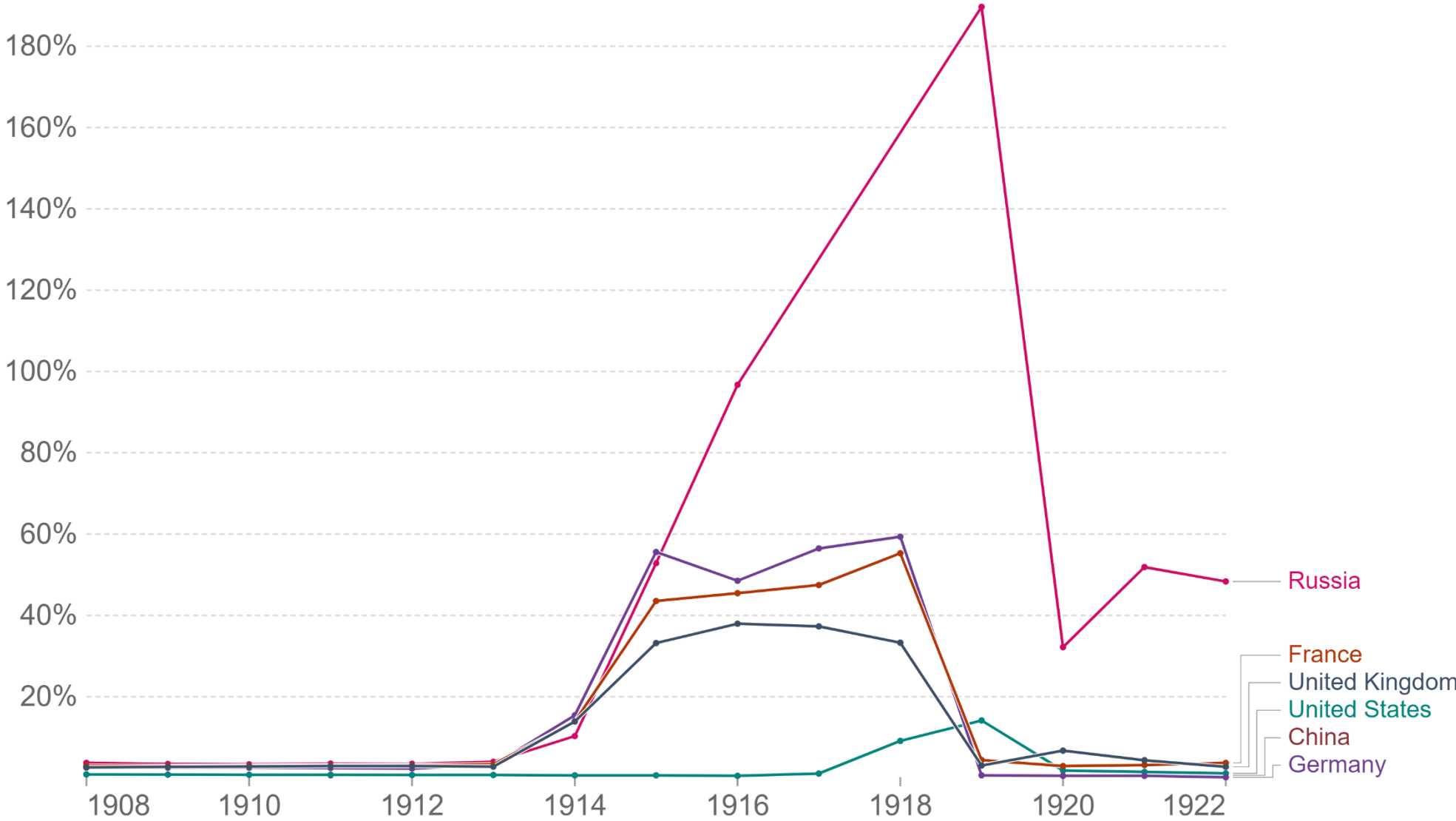
Total military expenditure divided by GDP. Figures correspond to current-prices estimates combining data from several sources.

Source: Our World in Data (based on COW & SIPRI 2018)

Military expenditure as a share of GDP, 1908 to 1922

Total military expenditure divided by GDP. Figures correspond to current-prices estimates combining data from several sources.

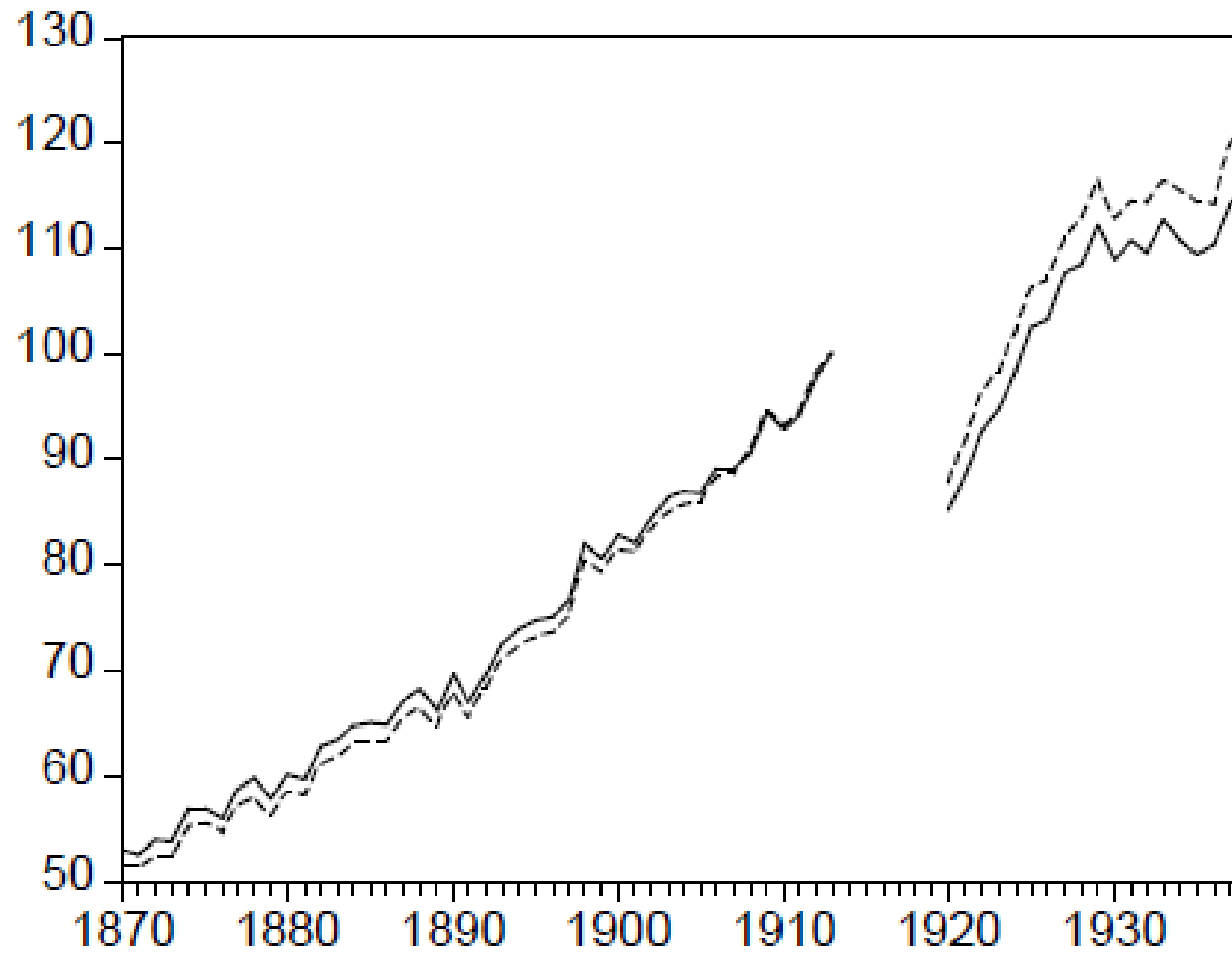
Source: Our World in Data (based on COW & SIPRI 2018)

Reparační problém

- Během války **USA** půjčily **UK, FRA, BEL** a dalším zemím přibližně **12 miliard** eur. USD - trvaly na jejich **splacení** (součást izolacionismu/US free-riding);
- **UK** a zejména **FRA** plánovaly získat peníze prostřednictvím **reparací** vymáhaných od GER (**33 mld. USD**) - nereálné (**FRA** obsadila **Porúří 1923-25**)
- zaplatily maximálně 25 %;
- Mírový systém nezajistil dostatečné prostředky na hospodářskou obnovu Evropy;

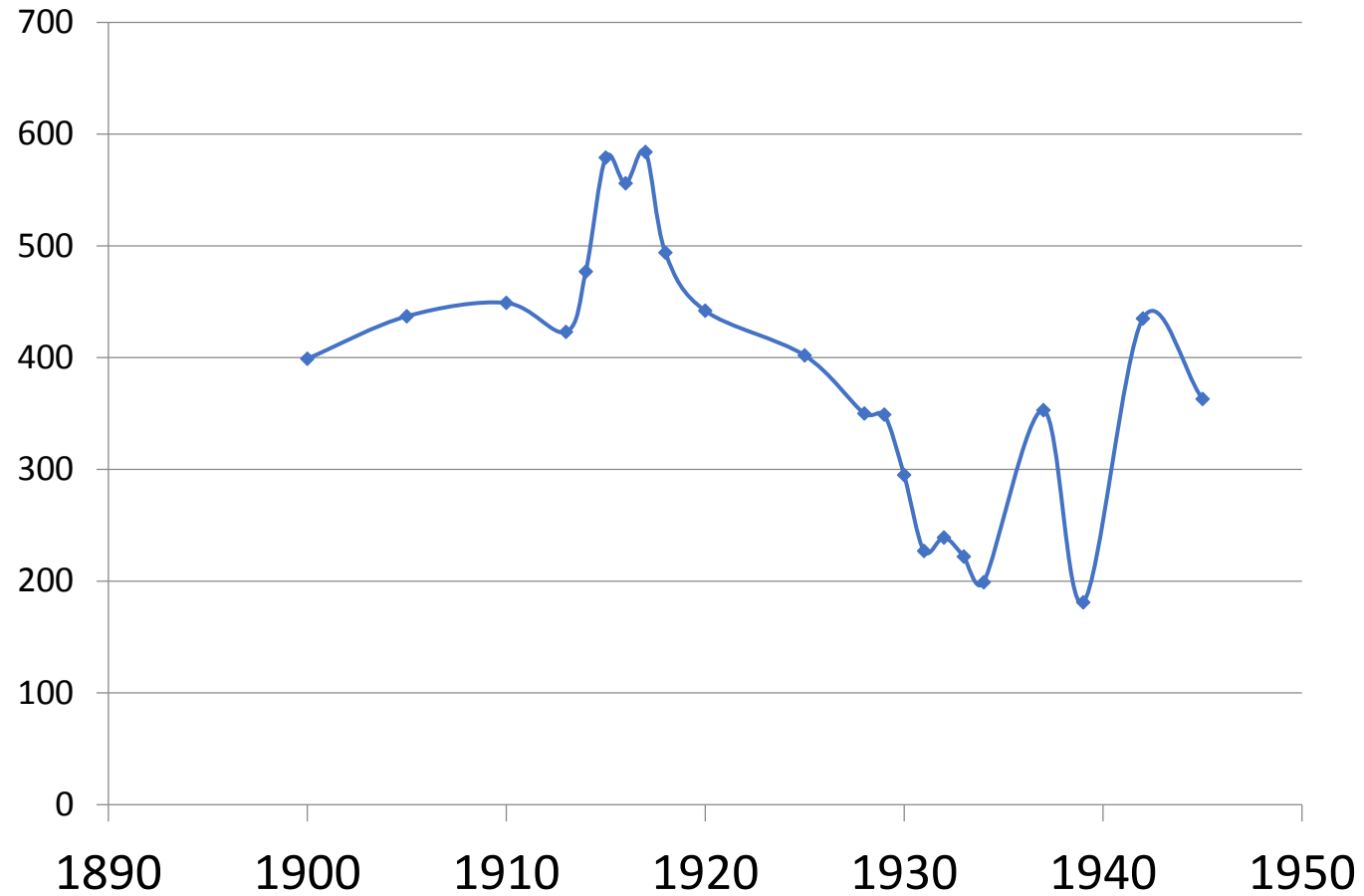
Agricultural production

— GDP --- GSP

Wheat - world price

(1996 GBP)

Střední a východní Evropa (CEE+DCs) – Dlužnický problém

- CEE se při prodeji svých **primárních** produktů spoléhala na **světové trhy** + při rozvoji byla **závislá** na **dováženém kapitálu**;
 - Konec 20. let 20. století: **západní trhy** byly **méně otevřené** a obchodní **podmínky** se obracely **proti prvovýrobcům** (1925-1929 ceny zemědělských produktů **o 30 % nižší**, zásoby vzrostly o 75 %);

Zadlužení

- CEE se při **vyrovnávání bilance** do značné míry spoléhala na **dovoz kapitálu**;
- HUN, POL, BUL, JUG - polovina **přílivu kapitálu** na **pokrytí obchodního deficitu**, většina **zbytku** na pokrytí zahraničního **dluhu**;
- Do roku 1929 příliv sotva stačil na pokrytí úrokových plateb a dividend;
- **Německo: velký dlužník** - komplikované reparační platby;

- Válečné dluhy + reparace + oslabení cen komodit + obchodní deficity + ...**odčerpání** prostředků zpět **do New Yorku** v důsledku **boomu** na americkém akciovém trhu -> **nedostatek USD**;
- **USA omezily** poskytování **úvěrů** 1928 (zpřísnění měnové politiky za účelem **kontroly** boomu na **burze**), **příliv kapitálu do východní Evropy** se **zastavil**, do GER se snížil na polovinu;
- **Německo** - zkušenost s **inflací** - Říšská banka po **zpřísnění** měnové politiky - při **nástupu deprese** se systém **rozpadl**;

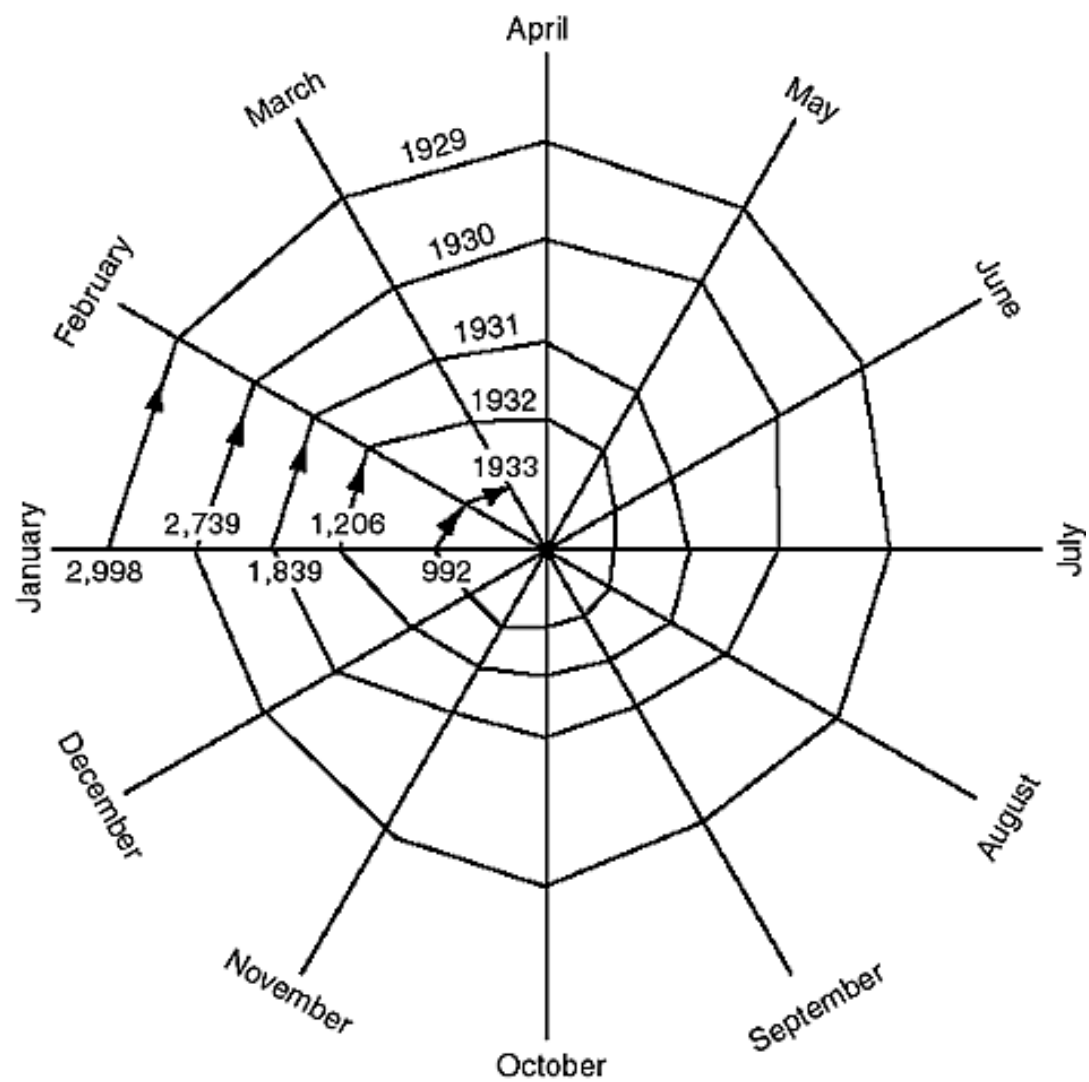
Cla v evropských zemích 1913 – 1931 (ad valorem ekvivalenty v procentech)

	Potraviny			Průmyslové zboží		
	1913	1927	1931	1913	1927	1931
Belgie	25,5	11,8	23,7	9,5	11,6	13,0
Bulharsko	24,7	79,0	133,0	19,5	75,0	90,0
Československo	29,1	36,3	84,0	19,3	35,8	36,5
Finsko	49,0	57,5	102,0	37,6	17,8	22,7
Francie	29,2	19,1	53,0	16,3	25,8	29,0
Itálie	22,0	24,5	66,0	14,6	28,3	41,8
Jugoslávie	31,6	43,7	75,0	18,0	28,0	32,8
Maďarsko	29,1	31,5	60,0	19,3	31,8	42,6
Německo	21,8	27,4	82,5	10,0	19,0	18,3
Polsko	69,4	72,0	110,0	85,0	55,6	52,0
Rakousko	29,1	16,5	59,5	19,3	21,0	27,7
Rumunsko	34,7	45,6	87,5	25,5	48,5	55,0
Španělsko	41,5	45,2	80,5	42,5	62,7	75,5
Švédsko	24,2	21,5	39,0	24,5	20,8	23,5
Švýcarsko	14,7	21,5	42,2	9,3	17,6	22,0

Hospodářská krize ve světové ekonomice

- Monetární expanze + úvěrový boom – **akciová** a nemovitostní **bublina** v **US** – FED restrikce černý čtvrtek 24.10.1929 (**krach NY burzy**);
- **Pokles peněžní zásoby** 1929-1932 o **třetinu** (FED), **pády bank**;
- **S-H** sazebník **následován Evropou** – pád **Creditanstalt 1931**; **bankrot US farmářů** – **runy** na banky;
- Snížení objemu **zahraničních půjček** z **1,5mld 1930** na **30mil. 1931**; **GER** – obrácení toku peněz a **kolaps bankovního systému**;
- **Nevídaná krize** – **nezaměstnanost** nejvyšší v sektorech s minimálními alternativami (zemědělství, hornictví, dřevo) – **podpory** jen jako pojištění pro členy odborů – hlad (charita); (Tab.)
- **Mezinárodní obchod** spadl na **třetinu** nominálně a reálně o třetinu;
- **DCs** – **pokles poptávky** po **koloniálním zboží** a **surovinách** (káva -53%, vlna -72%, hovězí -53% kaučuk -84%, čaj -62%); **propady exportních příjmů** v **LATAM** a **Asii** o 50%, **Číně** 75%, **Africe** o 40%; deflace vedla k zvýšení dluhové služby- **bankroty** (kromě ARG celá LATAM);
- Poměr **exp/HDP** klesl **ze 7,9%** 1913 na **5,5%** 1950; pro **ZE** byl **8,7%** (1950) nižší než 1913 (14,1%) i 1870 (8,8%);

THE KINDLEBERGER SPIRAL

Charles Kindleberger, "The World in Depression."

Světová produkce a ceny (1929=100)

	1929	1930	1931	1932
Průmyslová produkce				
Svět (bez SSSR)	100	87	75	64
Evropa (bez SSSR)	100	92	81	72
Severní Amerika	100	81	68	54
Potraviny				
Svět	100	102	100	100
Evropa (bez SSSR)	100	99	102	104
Severní Amerika	100	102	103	100
Suroviny				
Svět	100	94	85	75
Evropa (bez SSSR)	100	90	82	73
Severní Amerika	100	90	80	64
Světové ceny				
Potraviny	100	84	66	85
Suroviny	100	82	59	44
Výrobky	100	94	78	64

Průmyslová výroba (1929=100)

	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Francie	79	91	100	100	89	69	77	71	67
Německo	102	99	100	86	68	53	61	80	94
Itálie	-	92	100	92	78	67	74	81	92
Japonsko	83	90	100	95	92	98	113	129	142
Polsko	87	100	100	82	70	54	56	63	66
Británie	96	94	100	92	84	84	88	99	106
Spojené státy	89	93	100	81	68	54	64	66	76

Norman Davies (1996):

“The effects of the Depression were psychological and political as well as purely economic. Everyone from banker to bellboy was perplexed. The **Great War** had brought death and destruction; but it had also brought a purpose to life and full employment. **Peace** appeared to bring neither. There were men who said life amidst the danger and comradeship of the trenches was preferable to life on the dole.”

Rozpad evropského **koloniálního systému**

- **Otřes důvěry** v mezinárodní hospodářský systém – **oslabení liberálních skupin**;
 - **vytvoření bloků** (Imperiální systém preferencí GB; Itálie – Etiopie; GER – SVE; JAP – Asie);
 - **SSSR nepřátelský a nespolupracuje**;
 - **GER 1933 A.Hitler** – posun k **autarkii**;
 - **JAP** se transformuje v **militaristický režim** orientovaný na budování **impéria** (populace z 34,4mil 1870 na 72,4 mil 1939; restrikce na dovoz do US a GB, invaze do Mandžu 1931);
- **DCs zasaženy stejně** jako AIC, ale **rychlejší zotavení** – **nekooperativní** strategie:
 - bankroty zemí LATAM v situaci poklesu FDI + změny priorit na INDU;
 - DCs **posílily** svou **pozici** – **LATAM** zvýšila podíl na světovém exportu z 8,3 na 10,2% (1928-1937), **AFR** z 3,7 na 5,3% a **Asie** z 11,8 na 16,9%;
 - kde **imperiální správa bránila** přesunu od cash-crops k potravinám (propad cen komodit) – **hladomory a bouře** (Jáva, Barma, Vietnam, Nigérie, Togo, Kongo – nucená práce);
 - v **Indii** deflační politiky GB – Indický národní kongres vítězí 1937;
 - **blízký východ** – GB a FRA rozehrávají arabský nacionalismus proti Turkům (osmani) – muslimský odpor proti kolonialismu a příklon k SSSR;

Table 4.3 Great power trade blocs (as % of the core country trade)

	Imports from bloc		Exports to bloc	
	1929	1938	1929	1938
UK: Empire	30	42	44	50
UK: Other sterling bloc	12	13	7	12
France: Empire	12	27	19	27
Italy: Colonies and Ethiopia	0.5	2	2	23
Japan: Korea, Formosa, Kwantung, Manchuria	20	41	24	55
Germany: Balkans	4.5	12	5	13
Germany: Latin America	12	16	8	11.5

Source: Derived from Hillman (1952, 486).

- První **opiová válka** (1840) vedla k **Nankingské smlouvě** (1842); následné vojenské porážky a **nerovné smlouvy**;
- **Tchajpchingské povstání** (1851-1864) - **křesťanské** náboženské hnutí (Hong Xiuquan) na jihu **Tchajpchingského nebeského království**; dvůr pověřil chanského úředníka Zeng Guofana, aby shromáždil **místní armády**; **třetí bitva u Nankingu** v roce 1864; (10 mil. bojovníků; počet obětí asi 20 mil.);
- Občanské **nepokoje**: **Punti–Hakka Clan Wars** (jih, Kanton, 1 mil.), povstání **Nian** (sever, „Zabít bohaté“ - proti Čchingům), povstání **Dungan** (muslimové - západ) a povstání **Panthay** (muslimové, jihozápad, 1,5 mil.) - vážně oslabily centrální císařskou moc (nikdy se nepodařilo obnovit silnou centrální armádu);
- Dynastie se vzpamatovala za **Tongzhiho restaurace** (1860-1872), kterou vedli mandžusští reformátoři a chanští úředníci jako Zeng Guofan; Hnutí za **sebeposílení** provedlo institucionální reformy, dovezlo **západní průmysl** a **technologie** a kladlo důraz na posílení **armády**.
- **Porážka** modernizovaného loďstva v **první čínsko-japonské** válce (1894-1895); **Korea** (tributární stát) ztracena ve prospěch Japonska, **Tchaj-wan** se oddělil; vznik **Nové armády**.
- Reform effort, the **Hundred Days' Reform** (1898). **Empress Dowager Cixi** suppressed it.
- **Stodenní reforma** (1898). **Císařovna** vdova Cixi ji **potlačila**.
- 1900, **Boxerské povstání** proti **zahraničnímu vlivu** a vraždění křesťanů a cizinců; vstoupili do Pekingu, vláda nařídila cizincům odejít, obležení...;
- **Aliance osmi národů** vyslala **Seymourovu expedici** složenou z Japonců, Rusů, Britů, Italů, Němců, Francouzů, Američanů a Rakušanů, aby uvolnila obklíčení, ale byla nucena ustoupit; Boxeři začlenění do imperiální armády -> **Gaseleeho expedice** – obsazeni Pekingu, **Císařovna evakuována**...
- **Boxerský protokol** ukončil válku, rozšíření západního vlivu, neomezený **obchod**, obrovské **odškodnění**;
- Čchingský dvůr zavedl "novou politiku" správní a právní **reformy**, včetně zrušení systému zkoušek; mladí **úředníci**, vojenští **důstojníci** a **studenti** diskutovali o **konstituční monarchii** nebo o **svržení dynastie** a vytvoření **republiky**; inspirovali se **Sun Yat-senem**.
- 10. října **1911** začalo vojenské **povstání** ve **Wuchangu** (Wuhan) - **republika**;

- Čínská **republika** v roce 1912, která ukončila 2000 let trvající dynastickou vládu.
- Vláda warlordů -> **Hnutí nové kultury** (Xin wenhua yundong) **kritizovalo klasické** čínské myšlenky a prosazovalo **novou** čínskou **kulturu** založenou na **západních** ideálech, jako je **demokracie** a **věda**;
- V roce 1919 začalo **Hnutí čtvrtého května** jako **reakce** na **pro-japonské** podmínky, které Číně uložila **Versailleská** smlouva po první světové válce.
- 20. let 20. století - založil **Sun Yat-sen** revoluční základnu v Kantonu a rozhodl se **sjednotit** roztržštěný **národ**. Uvítal **pomoc Sovětského svazu** a uzavřel **spojenectví s rodící se Komunistickou stranou Číny**.
- Po **Sunově smrti** (1925) se jeho chránělec **Čankajšek** zmocnil vlády nad **Nacionalistickou stranou** (KMT) a v rámci **Severní expedice** (1926-1927 se mu podařilo dostat pod svou vládu většinu **jižní a střední Číny** ->) - nacionalistická vláda v Nankingu
- V roce **1927** se Čankajšek **obrátil proti Komunistické straně** a neúprosně čistil komunistické elementy;
- V roce **1934** se ze svých **horských základen** (**Čínská sovětská republika**) vydala **vojska** komunistů na **Dlouhý pochod** na severozápad -> nový **vůdce Mao Ce-tung**;
- V roce 1937, během **druhé čínsko-japonské války** (1937-1945), **obě čínské strany** nominálně vytvořily **jednotnou frontu** proti Japoncům;
 - Japonská **invaze do Mandžuska** začala 18. září 1931, po **Mukdenském incidentu** byl v roce 1932 založen loutkový stát **Mandžukuo**.
 - **Incident** na mostě Marco Polo 7. července **1937** - **invaze do Číny** v plném rozsahu;
 - Japonci obsadili **Peking, Šanghaj** a **Nanking** (hlavní město - **masakr**); válka: celkem **20 milionů obětí**;
- Po **porážce Japonska** v roce 1945 byla **obnovena válka** mezi nacionalistickými vládními silami a **komunisty**, do roku **1949 Komunistická strana** získala **kontrolu** nad většinou země.

Cesta ke druhé válce

- **Znovuvyzbrojení Německa:**

- Spolupráce se **SSSR**, budování **flotily** a **letectva** (inovace);
- Připojení **Sárska** 1935 (minimální reakce);
- Veřejné nálady v **UK**, **FRA** a **US** proti výraznému angažmá;
- **LN: eroze** Versaillské smlouvy (pokračování Japonské invaze do Mandžuska, Peking 1937);
- Obsazení **Porýní** 1935 (GB konzultace s **FRA**);

- **Postoj západu:**

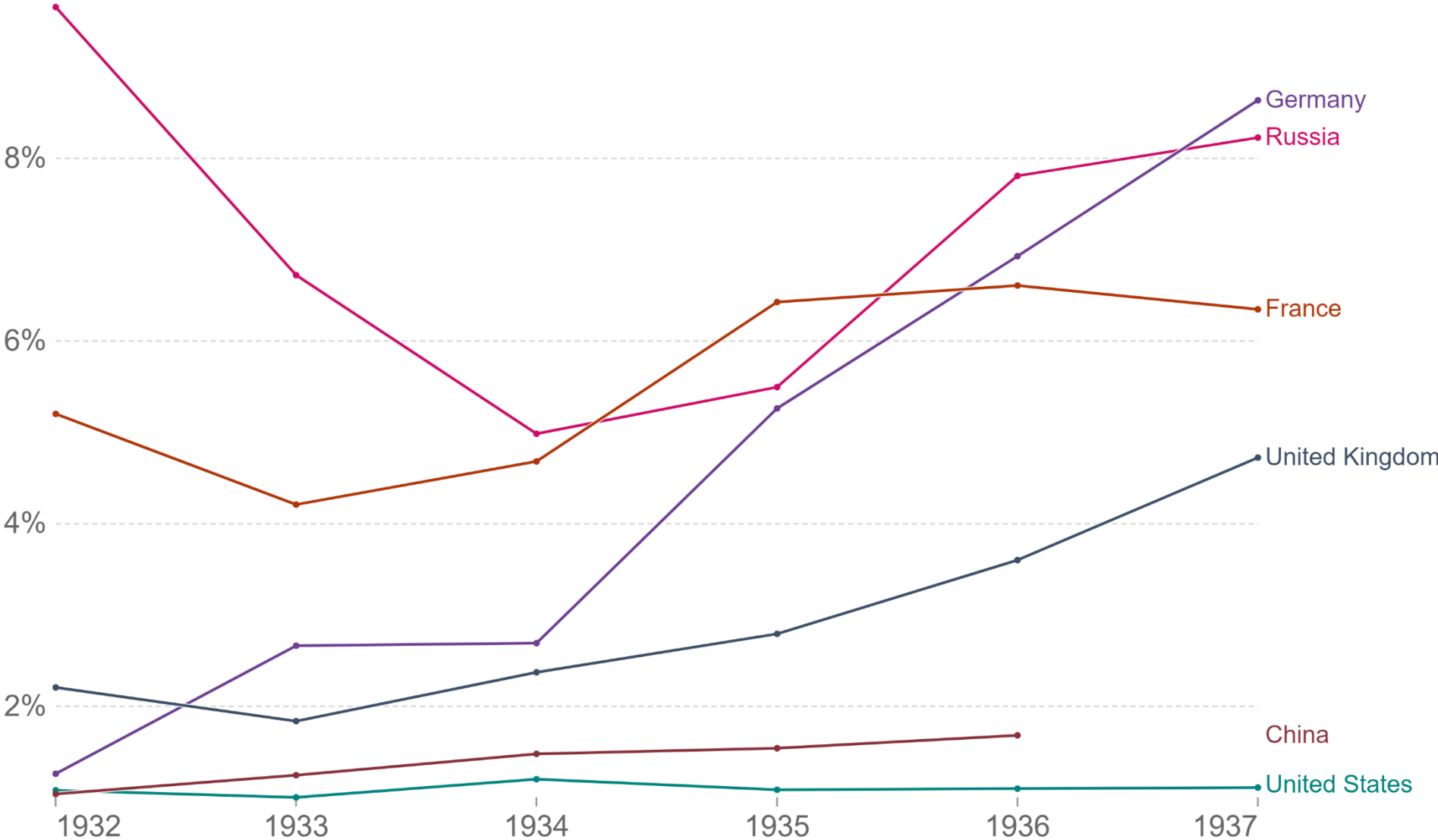
- Přátelské **vztahy UK** a **GER** (1935 smlouva o námořnictvu; Eden 1936: komplexní řešení – hranice a omezení armády; pakt o letecké válce);
 - L. George – Hitler „Washingtonem Německa“ (nemá zájem bojovat s **UK**);
- 1936 dokončení italské války v **Etiopii**, **FRA** má zájem na spojení s Mussolinim (1935 tajná **dohoda**);
- Odlišování občanského státu a postoj k **ostatním národům** a etnikům;
- Akceptování práva **GER** vytvořit rasistické **impérium** na **východě** (souhlas s připojením majoritních území **ČSR**);

- **GER koncepce:**

- **sjednocení národa** (**ČS**, **AUT**);
- **expanze** na **východ** (zotročení Slovanů);
- odstranění **vnitřních nepřátel** (komunisté, židé);

Military expenditure as a share of GDP, 1932 to 1937

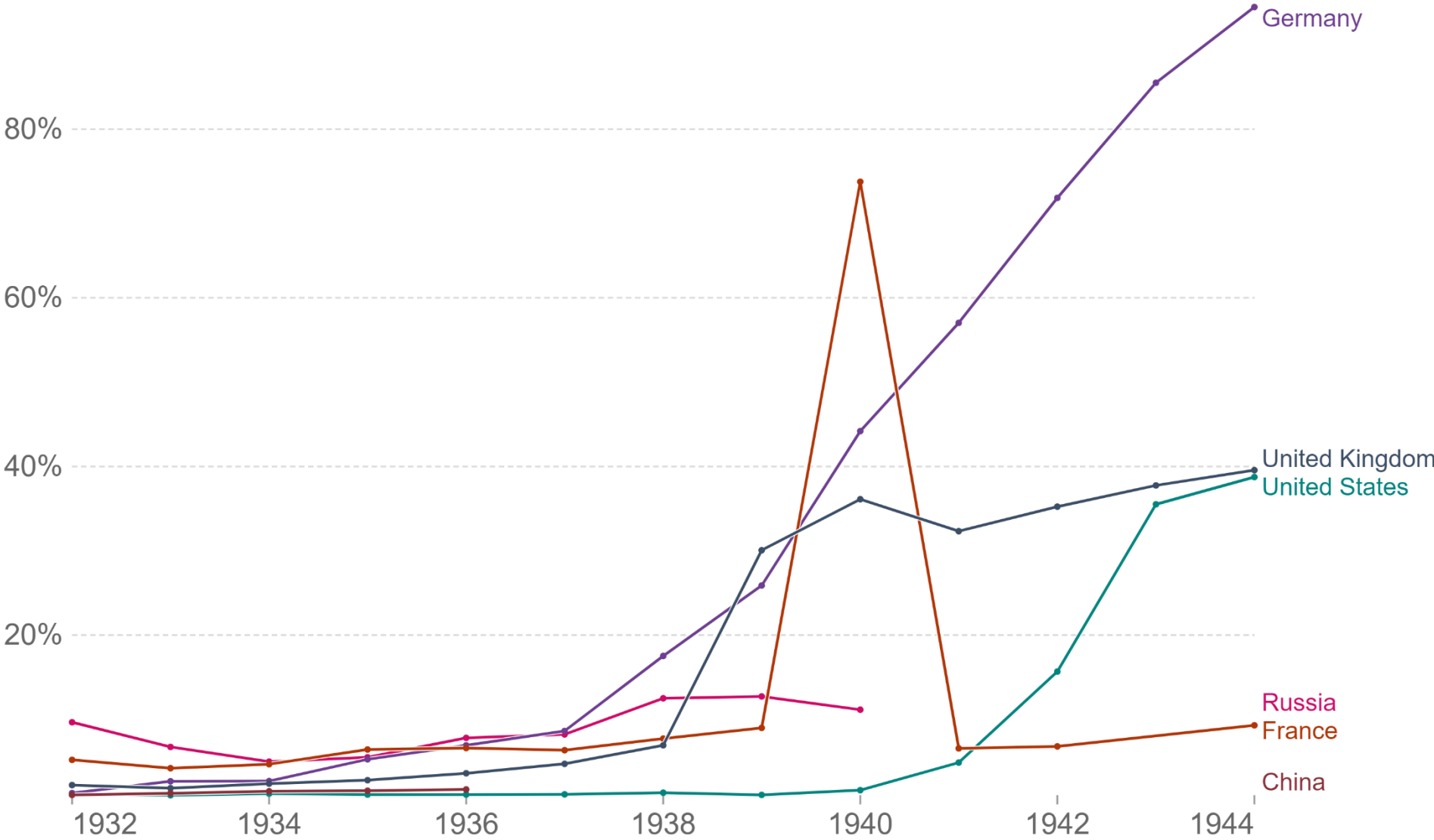
Total military expenditure divided by GDP. Figures correspond to current-prices estimates combining data from several sources.

Source: Our World in Data (based on COW & SIPRI 2018)

Military expenditure as a share of GDP, 1932 to 1944

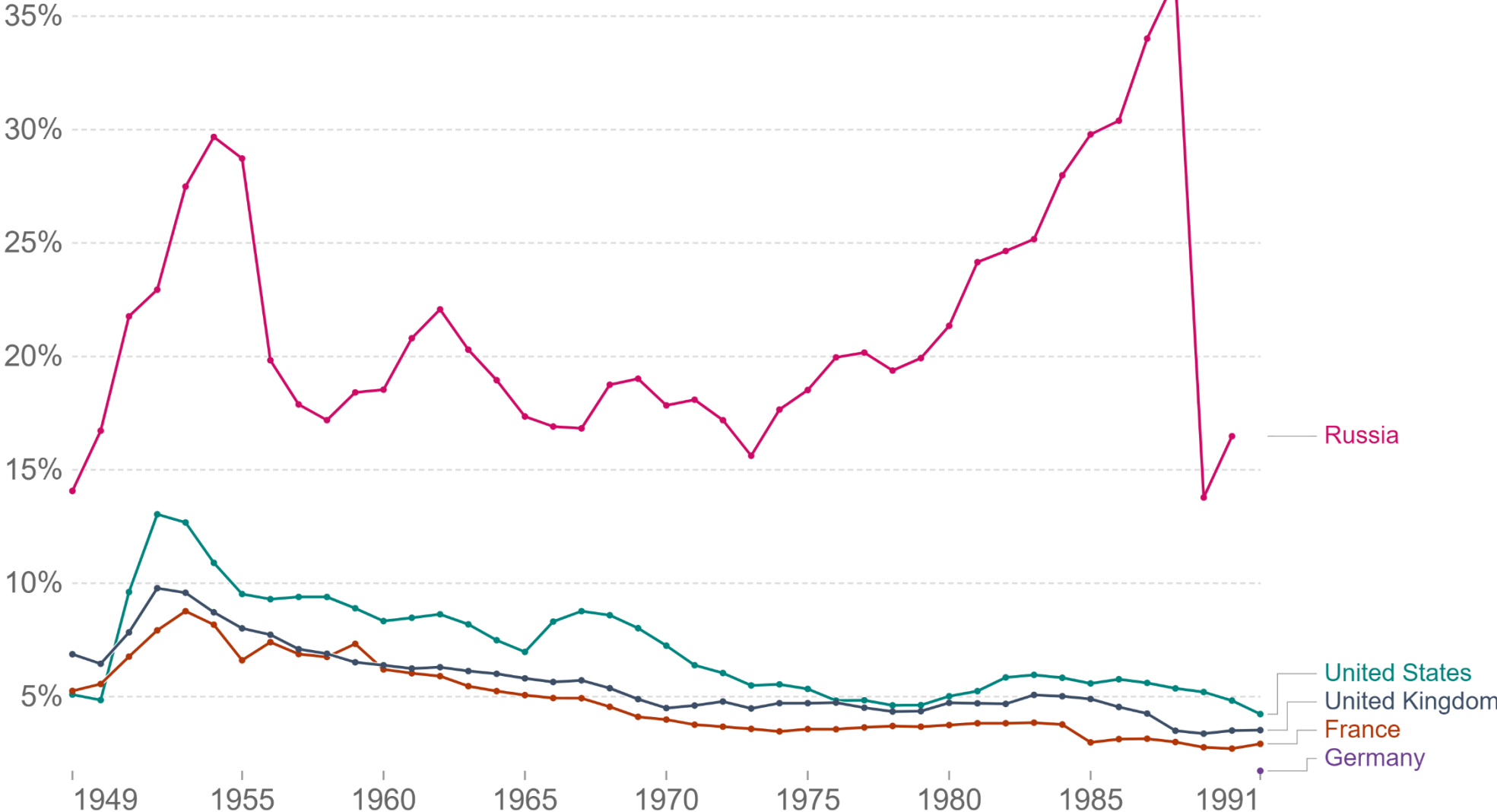
Total military expenditure divided by GDP. Figures correspond to current-prices estimates combining data from several sources.

Source: Our World in Data (based on COW & SIPRI 2018)

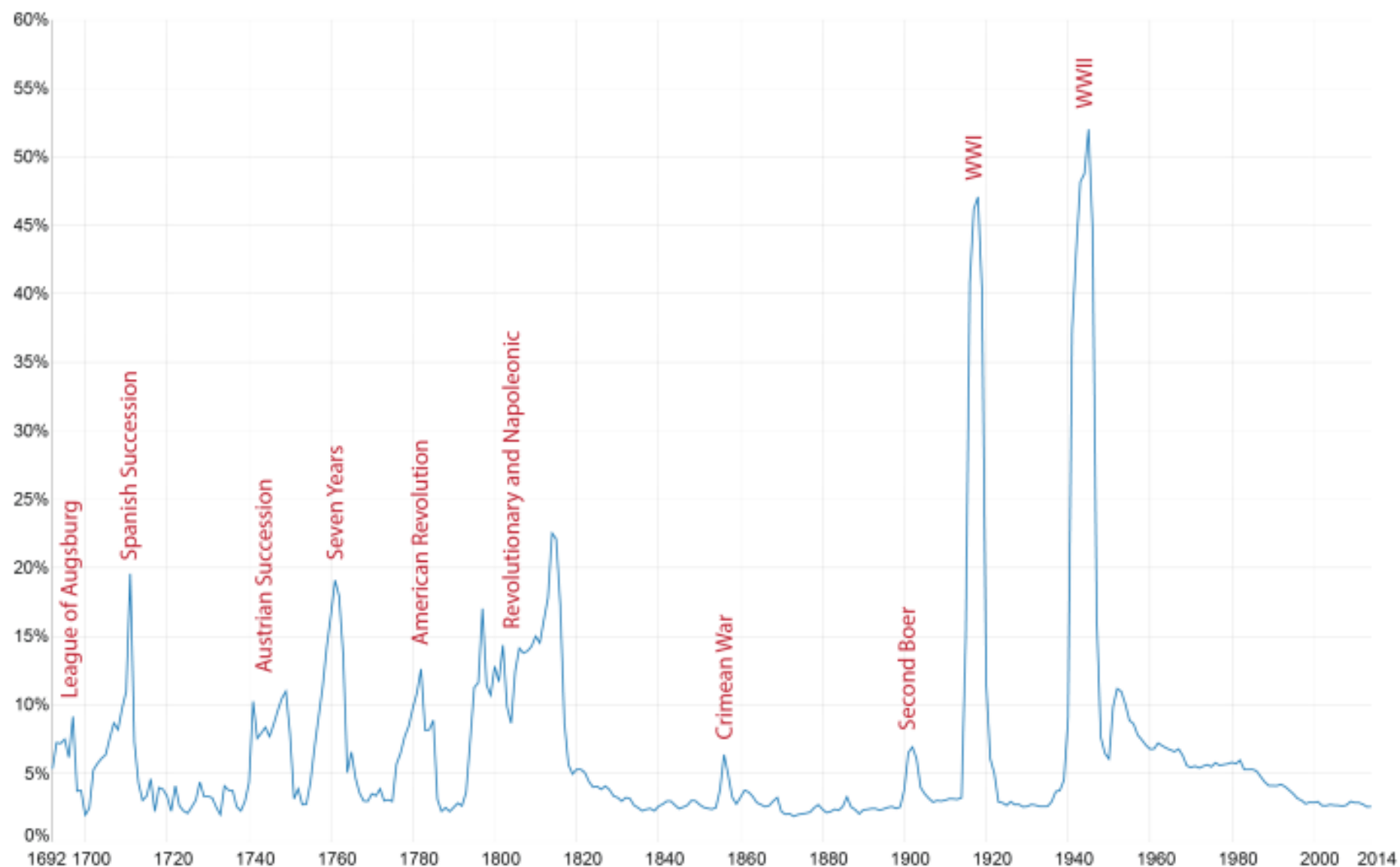
Military expenditure as a share of GDP, 1949 to 1991

Total military expenditure divided by GDP. Figures correspond to current-prices estimates combining data from several sources.

Source: Our World in Data (based on COW & SIPRI 2018)

UK defence spending as a percentage of GDP, 1692-2014

Data obtained from: UK Public Spending (ukpublicspending.co.uk)

The interactive data visualization is available at OurWorldinData.org. There you find the raw data and more visualizations on this topic.

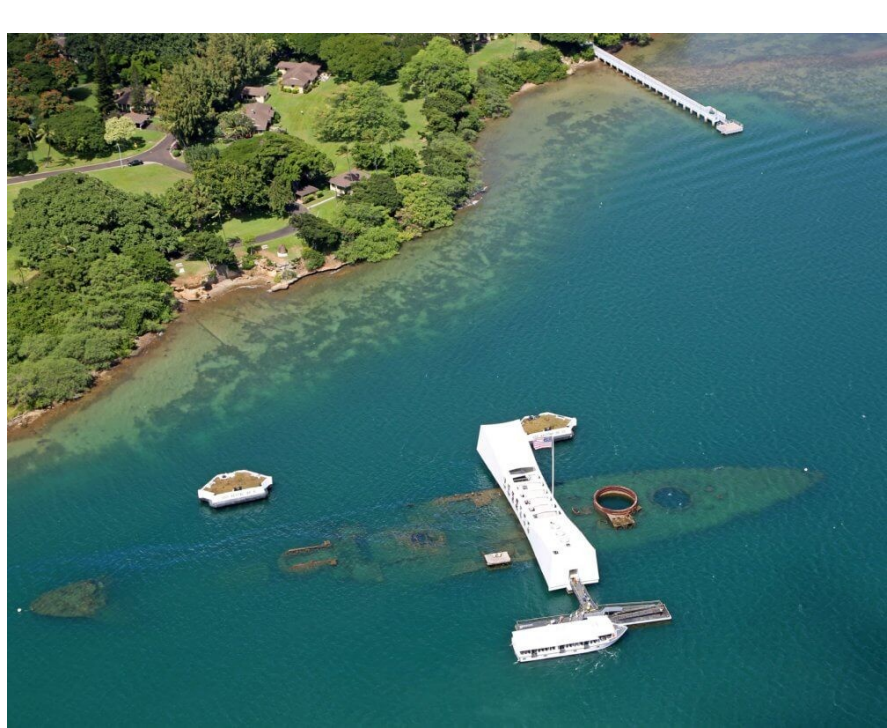
Licensed under [CC-BY-SA](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) by the author Max Roser.

Druhá světová válka

- 1936 **občanská válka ve SPA** (GER a ITA s nacionalisty proti režimu <- SSSR), **osa Berlín-Řím**; protikomunistický **pakt s JAP**;
 - GER **anexe ČSR** 3/1939, dohoda se **SSSR**; vpád do **POL** (vyhlášení války GB a FRA bez vojenské akce); vpád SSSR do POL a dělení;
 - **nečinnost** („autobus“), **Norsko** (změna PM v **GB**); vpád do **FRA** a rychlé vítězství; Churchillův tvrdý postoj <-> **kontinent pod kontrolou GER**;
- Svět rozdělen na **atlantickou ekonomiku** (US-GB), **kontinentální blok** (GER) a japonské **asijské impérium** (JAP) – žádný IT mezi + uvnitř bloků specifické **transfery**:
 - ATLAN: **Lend and Lease** (ze 741mil. USD 1941 na 10,1mld. USD 1943), komerce z 4,3mld. na 2,5mld.;
 - Kontinent: **konfiskace** a **tribut** v GER, omezená účinnost (**FRA** 5% NP v 1941-42 a 8-9% 1943), příjmy ze všech **okupovaných oblastí** asi 40%, export FRA klesl v 1944 na 27,4% hodnoty 1938; dovozy do GER jen 5,6% (1944 oproti 1938);
 - **Ponorková válka** – Atlantik: 3500+175 GB a US lodí (70tis. námořníků); neúspěch – zásobování GB a SSSR, příprava invaze; GER ztráty 783 pon. a 30tis mužů (75% stavu pon.nám.);
- **Strategická situace GER 1941**:
 - riziko **dvou front** (GB+US a SSSR), **preventivní útok** a ohromující úspěchy (fronta až **Leningrad, Moskva, Don**); od **1944** nezadržitelný postup **Sovětské armády**;
 - ztráta iniciativy v **Africe**, vylodění v **Itálii** (kolaps ITA), **Normandie**, naprostá převaha spojenců;
- **Pacifik**:
 - **JAP** ovládnutí **Indočíny** (Vichy, embargo), nutnost získání **impéria**;
 - útok na FIL, H-K, MAL, SING, BUR + **Pearl Harbor**...
 - postup do Midway a Guadal; jaderné bomby + SSSR;
- Nový rozměr války - **totální válka** – strategické **bombardování** – cíl je **produkční potenciál** země (fyzický a lidský kapitál) a **vůle** lidu;

Pacific fleet San Francisco 1958

- **1,350 Tiger tanks** produced (August 1942 - August 1944; (peaking in April 1944 at 104 per month); **492 Tiger II** tanks were produced;
 - Together destroying at least 10,300 enemy tanks; **1,725 lost**;
- **M4 Sherman Production** – February 1942 – July 1945: **49,234**;
 - **4,295 M4s** were **lost** in WWII;
 - Normandy in June-August 1944: 1.45 **Shermans** were equal to 1 **Tiger**.
- **Panzer IV**: 8,553 units produced;
- **T-34**: 57,339 units produced;

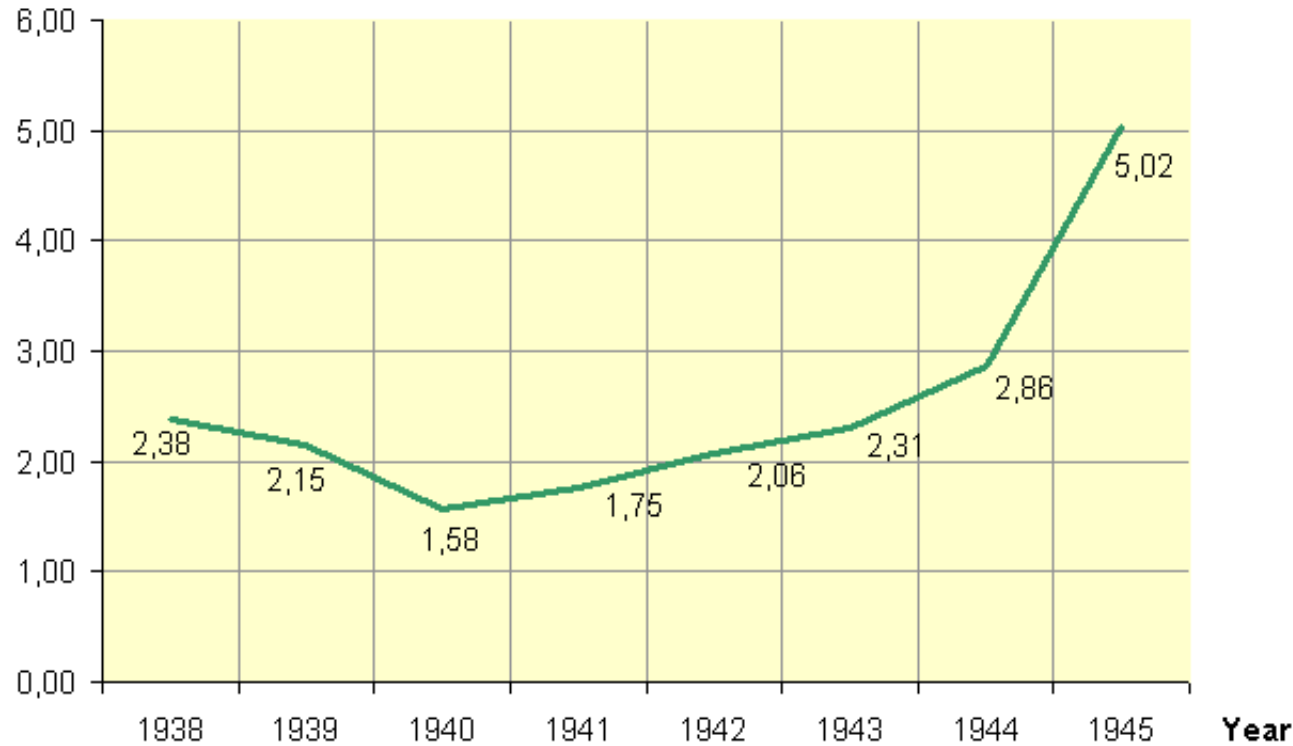

Kar98k bolt action rifle

Allies/Axis GDP

Allies/Axis GDP

This table shows the relationship in GDP (Gross Domestic Product) between the Allies and the Axis, from 1938 to 1945, counted in international dollars and 1990 prices. The vertical axis shows the relationship, i.e. 2.00 means the Allied production was 2 times larger than the Axis. Please note that only the following countries are included: Austria, France, Germany, Italy, Japan, UK, USA and USSR.

Source: Mark Harrison, "The Economics of World War II: Six Great Powers in International Comparison", Cambridge University Press (1998).

Distribution notes: (estimates)

1939: only 67% of Soviet Union is distributed to the Allies (due to the pact with Germany)

1940: Soviet Union is not included at all. 56% of France is distributed to the Axis due to the invasion

1941: 44% of Soviet Union is distributed to the Allies (after Operation Barbarossa)

1944: 42% of France and all of Italy is distributed to the Allies due to invasions

1945: All of France and Italy is distributed to the Allies

- **1940:** GER+ITA+occupied and collaborating incl. *Bohemia, Poland, Low Countries* (France) vs. UK + Empire, (France);
- **1941:** Axis vs. UK + Soviet Union
- **1942:** Axis incl. Japan vs. UK, Soviet Union, USA

WWII Vehicles production

Country	Total tanks and self-propelled guns	Artillery	Mortars	Machineguns	Military trucks
Soviet Union	105 251	516 648	200 300	1 477 400	197 100
United States	102 410	257 390	105 055	2 679 840	2 382 311
United Kingdom	27 896	124 877	102 950	297 336	480 943
Canada	5 678	43 552		251 925	815 729
Other Commonw.		5 215	46 014	37 983	
Germany	67 429	159 147	73 484	674 280	345 914
Japan	2 515	13 350		380 000	165 945
Italy	2 473	7 200			83 000
Hungary	500	447		4 583	

WWII Výroba letadel

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	Total
US	2 141	6 086	19 433	47 836	85 898	96 318	46 001	303 713
GER	8 295	10 826	11 776	15 556	25 527	39 807	7 540	119 327
USSR	10 382	10 565	15 737	25 436	34 900	40 300	20 900	158 220
UK	7 940	15 049	20 094	23 672	26 263	26 461	12 070	131 549
JAP	4 467	4 768	5 088	8 861	16 693	28 180	8 263	76 320
ITA	1 692	2 142	3 503	2 818	967			11 122
FRA	3 163	2 113						5 276
Celkem	38 080	51 531	76 256	124 179	190 218	231 852	97 577	809 693

Důsledky války

- **Lidské ztráty** 60-70 mil mrtvých, 20mil. vojáků;
 - **SSSR** 27mil. (8,7 mil vojáků);
 - **Čína** 7 mil. civilistů a 3-4 mil. vojáků;
 - 11-17 mil. civilistů zemřelo v důsledku **okupace** (včetně Židů, teror proti Slovanům); GER zajetí nepřežilo 3,5mil sovětských vojáků;
 - **JAP** ztratilo 2,1 mil. vojáků a 500tis. civilistů (KOR a teror v Číně);
 - **GER** ztratilo 5,3mil. vojáků a 1,5-2,5 mil civilistů;
 - **POL** 240tis. vojáků a 5,4mil. civilistů (včetně Židů);
 - **GB** 383 tis. vojáků a 67 tis. civilistů; **FRA** 217 tis. a 350 tis.; **US** 402 + 17 tis.; **ITA** 301 tis. a 150tis.
 - ROM a HUN (580 a 800tis.), ČSR 325 tis.;
 - Bombardování GER a JAP 600tis.
- **Materiální škody** (Evropa):
 - **GER** zničeno 20% **budov** (50% ve městech); nepoužitelná **železnice**; **prům.prod.** 20% 1938;
 - o něco lepší situace ve **FRA** (zaminovaná půda, 90% motorových vozidel nepojízdných); FRA, BEL a NED asi 40% prům.produkce; **ITA** na 20% produkce a bez obchodní flotily;
 - už **1947** dosáhla **kapitálová zásoba** předválečné úrovně – i tak druhý výpadek růstu v době nástupu zámoří;
 - **US** během války: masová výroba, mohutné investice – Evropa tradice a přesun do malých provozů;
 - V **GER** situace nejhorší – nefungovaly **spoje, fyzický kapitál** do **SSSR**; plán na vytvoření **AGRI ekonomiky** (**FRA** – okupace + oddělení **Porúří** pod mezin.kontorlou a připojení **Sárska**);
 - 1946 **plán** na **omezení prům.** na 50% (skutečná produkce na 33% v 1947); **pokles AGRI** na 58% v 1948; příliv milionů vysídlenců (nutnost humanitární pomoci US a GB);
- Škody na **ekonomických a sociálních institucích** (dirigismus, diskreditace trhu), **rozklad** mezinárodního **finančního systému** (soukromé toky minimální); **bankovní sektor** ovládnut státem (utracení všech **rezerv**) striktní **kontroly IT** a mezinárodních **kapitálových** toků;

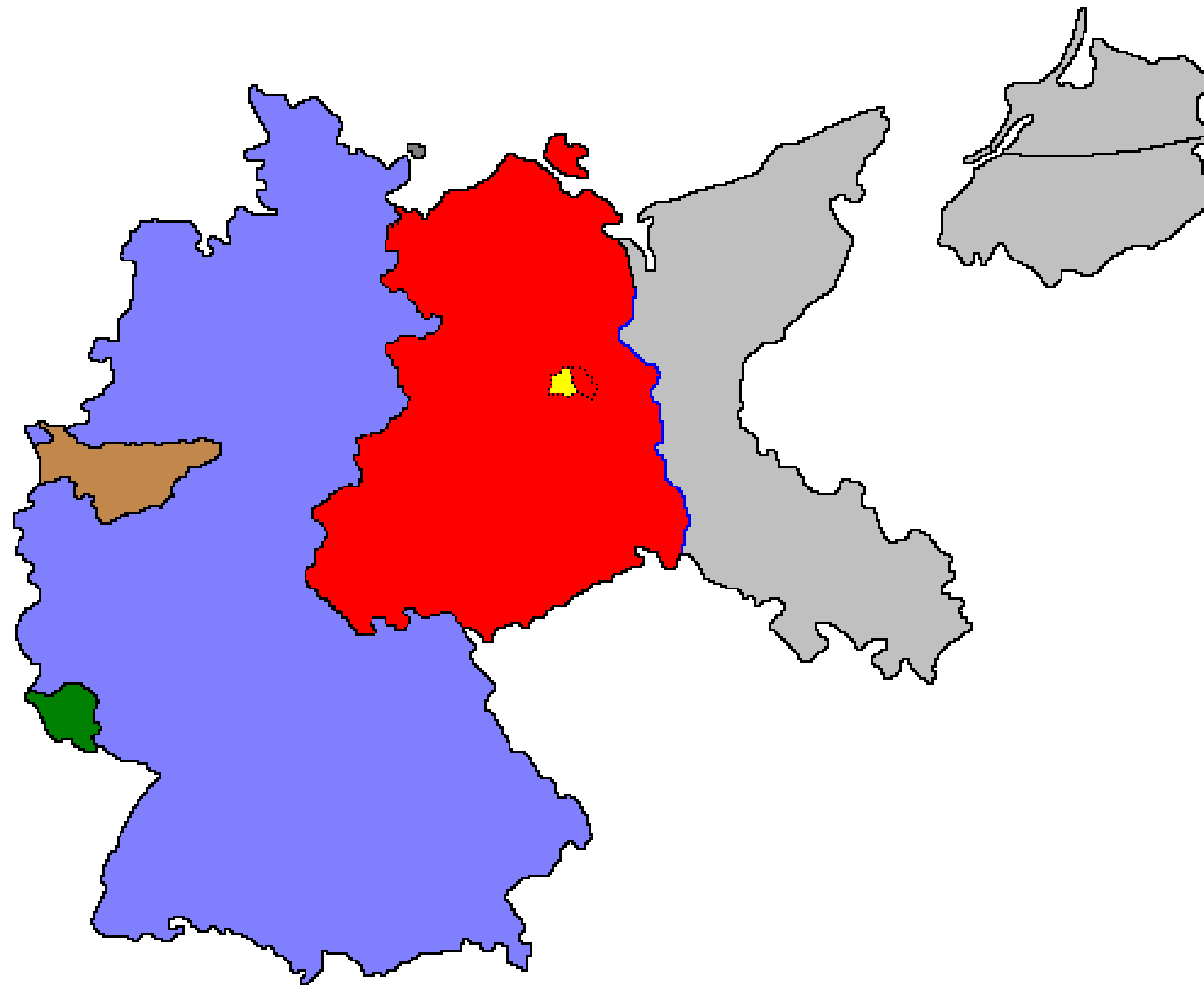
Dresden 13-15. February 1945

- city of low strategic significance;
- 1300 bombers, four raids, 25k killed;
- indiscriminate - incendiary area bombing not proportional to military gains;
- ongoing discussions about genocide after war, claiming up to 200-500 thousands casualties by anti-GER propaganda;

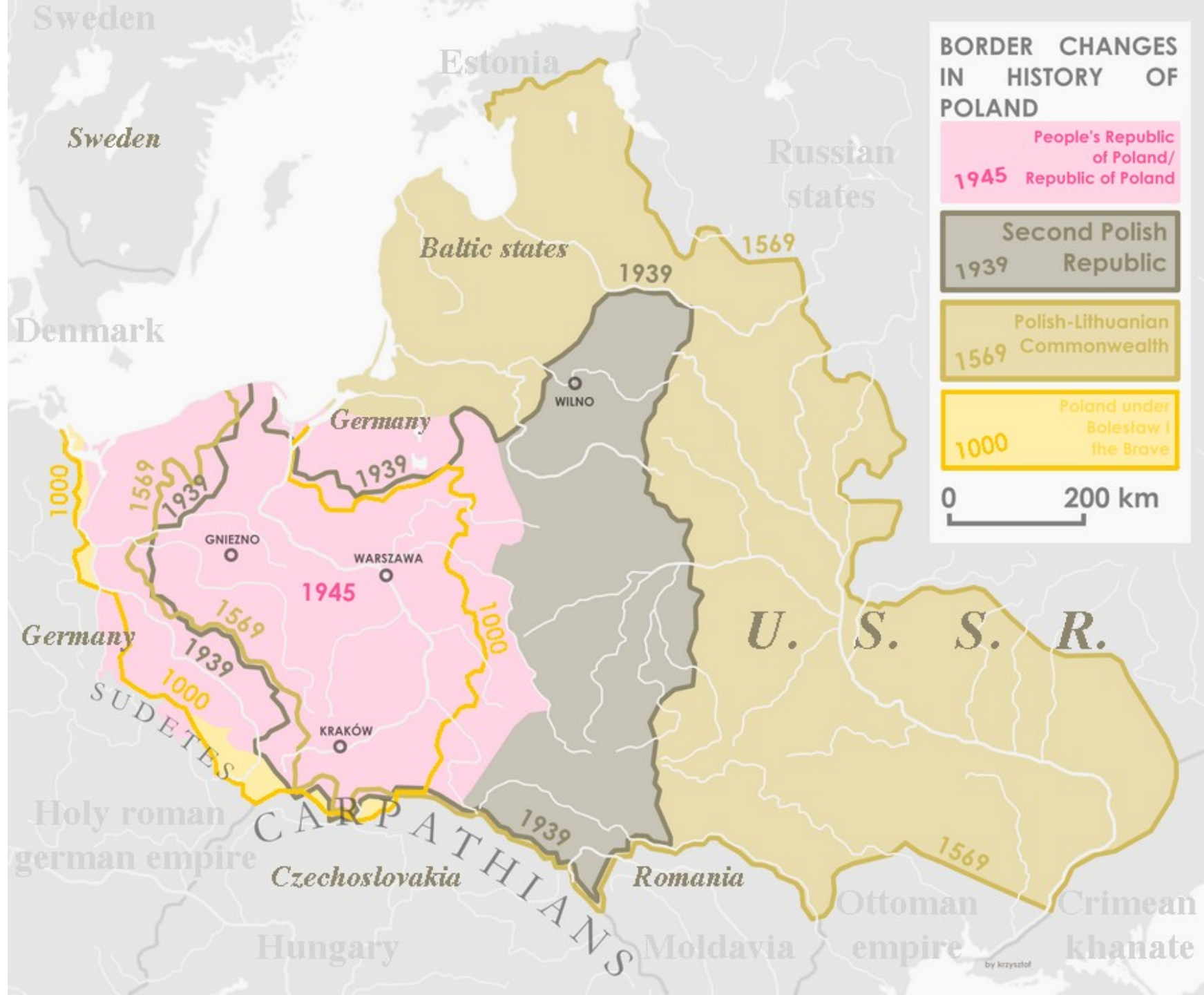
DAS DEUTSCHE REICH
 „Weimarer Republik“/
 „Drittes Reich“ 1919–1937

- HL = Hansestadt Lübeck (1937 preußisch)
- L-D = Lippe-Detmold
- SL = Schaumburg-Lippe
- M-St. = Mecklenburg-Strelitz
- W = Waldeck und Pyrmont
(Landesteil Pyrmont/1921 preußisch)
- = Grenze des Deutschen Reiches 1921
- ⋯ = Grenze des Deutschen Reiches 1914
- ▨ = Abstimmungsgebiete
(Prozentzahlen = deutscher Stimmenanteil)
- Laut Vertrag von Versailles besetzte Gebiete
- ▧ = 1. Zone (bes. bis 1926)
- ▩ = 2. Zone (bes. bis 1929)
- = 3. Zone (bes. bis 1930)
- Nach Abschluss d. Vertrags von Versailles bes. Gebiete
- ▨ = Sanktionen (1920–25) und franz. Besetzung des Ruhrgebietes (1923–1925)
- - - = Ostgrenze der entmilitarisierten Zone

German political situation in 1949, with West Germany, East Germany, the Saar (coal) protectorate, the Ruhr area under economic control of the International Authority for the Ruhr (coal), and the eastern quarter of Germany under de-facto annexation by the Allies; Lorraine (iron) back to France already in 1944.

Context after WWII – political origins of **European miracle**

- Big issues to settle after WWII: **Morgenthau vs. Marshall plan...**
 - US SoT Henry **Morgenthau** (vs. *Hans M. – Politics among nations*) removal or destruction of all industries basic to military strength (population...), **Roosevelt** agreed (vs. SS **Cordell Hull**, Churchill) → 1947 stable and **productive Germany...**
 - *This programme for eliminating the war-making industries in the Ruhr and the Saar is looking forward to converting Germany into a country primarily **agricultural and pastoral** in its character...*
 - 1/1946: **Allied Control Council** – **cap** on GER steel production (25% of pre war level), rest dismantled;
 - **Potsdam conference** (7-8/1945) – occupation forces obliged to ensure GER **living standards** could not exceed average of neighbors (reduced to the standard of **1932**); level of **industry plan**: GER indu to be lowered to **50%** of **1938** (closing 1500 factories);
- Poverty and famine in E, onset **Cold War** – important not to lose GER to the communists, **1947 change** of policy...;
- US SS **Byrnes**: Restatement of policy on GER 9/1946 (**Speech of hope**); Hoover's **Report** on GER **1947** – hunger will lead GER to **communism**;
- Lobbying of Marshall – Truman administration – **reconstruction** of GER indu base; 6/1947 change in **orders** to US forces: from *take **no steps** looking towards the **economic rehabilitation** of GER* -> *orderly, **prosperous E** requires the economic contributions of a **stable and productive GER***;